

– Uproduktiv selvplaging

Thomas Hylland Eriksen synes det er bra at moral og bistand får mindre plass i nye skolebøker.

AV THOMAS BERG

Lærebøker. I forrige utgave skrev Ny Tid om hvordan norske skolebøker beskriver forholdet mellom fattige og rike land. Utgangspunktet var en undersøkelse gjennomført av Ingrid Tvetter og Yngve Nordkvelle ved Høgskolen i Lillehammer. De pekte på at politikk, bistand og solidaritet for en stor del har falt ut sammenlignet med tjue år eldre bøker, mens globaliseringen er det nye fokusområdet.

– Ingen sensasjoner

Thomas Hylland Eriksen, professor i sosialantropologi ved

LÆREBOKFORFATTER: Det er gode grunner til at man ikke skal legge all skylda for den skeive fordelinga i verden på de rike landene, mener Thomas Hylland Eriksen. FOTO: HÅKON MOSVOLD LARSEN, SCANPIX

Universitetet i Oslo, er sammen med Gry Andresen og Thomas Horne medforfatter av læreboka *Matriks. Samfunn 10*, som gis ut av Aschehoug. Den var én av bøkene i samfunnsfag som Tvetter og Nordkvelle hadde med i undersøkelsen. Eriksen leste artikkelen i forrige utgave av Ny Tid, og spør:

– Det var ikke så mange sensasjoner i resultatet fra undersøkelsen, var det vel? Det som tidligere preget beskrivelsen av forholdet mellom fattige og rike land var avhengighetsperspektivet, en nymarxistisk teori der u-land var tildelt rollen som ofre mens i-landene var skurker. Et slikt moralsk narrativ er ganske marginalt i dag, sier han.

Eriksen husker hvordan det var da han selv gikk på skolen på 70-tallet.

– Jeg ble begeistret da begrepet «ny økonomisk verdensorden» dukket opp, for det var et perspektiv som ikke var fornøyd med at ting var bra som de var. Særlig opptatt var jeg av forholdet mellom prisene på råvarer og industriproduserte varer, og det er noe jeg virkelig håper ikke har falt ut av dagens bøker. Det at en landarbeider i Colombia, selv om hun arbeider 12 timer seks dager i uka, aldri vil få råd til å kjøpe seg en bil, er viktig.

Afrikas problem

Derimot mener han det er flere gode grunner til at man ikke lenger legger all skyld for den skeive fordelinga på de rike landene.

– Å framstille afrikanere som ofre er en paternalistisk holdning, og en framstilling som ikke minst mange afrikanere har reagert på. For eksempel Claude Ake, en politisk tenker og menneskerettighetsaktivist fra Nigeria, som mente at problemet var at utvikling aldri sto på agendaen til de herskende elitene i de afrikanske landene etter selvstendigheten. I stedet var de en parasittklasse som kun var ute etter å berike seg selv, mens de lot som noe annet overfor Vesten, sier Eriksen, og nevner Martin Merediths bok *The State of Africa: A History of Fifty Years of Independence* i samme slengen.

– I flere afrikanske land har de det i dag verre enn de hadde det under kolonitiden. Kanskje er det slikt at Afrikas problem ikke er at de har blitt utbyttet, men snarere utsatt for likegyldighet. Noen har jo hevdet at det eneste som er verre enn å bli utsatt for utbytting fra Vesten, er å ikke bli utsatt for utbytting fra Vesten. Vi ser jo i dag hvordan Kina blir tatt imot med åpne armer når de går inn i Afrika, for endelig skjer det noe.

Derfor mener Eriksen det er bra at det moralske narrative er borte.

– En slik selvplaging er ikke godt for noen av partene. Det er grovkornet og lite produktivt.

En usikker verden

Men om det er vanskelig å fordele skylda for den skeive fordelinga, så håper Eriksen at globaliseringen ikke skildres slik at alt blir en grøt.

– Det er uheldig og fordummende om innføringen i globalisering gjør at elevene mister forståelsen for strukturene i markedene, for den internasjonale arbeidsdelinga er definitivt noe som oppsto for et par generasjoner siden. Men det at disse bøkene er mer usikre når det gjelder spørsmålet om hvorfor det er forskjeller i verden, er av det gode. Det er dekning i det akademiske miljøet for en slik holdning, sier Eriksen, og bruker bistand som eksempel:

– Det virket på meg som om forskerne bak rapporten var fornærmet fordi bistand får mindre plass enn før. Men det er dessverre lite som tyder på at bistand skaper utvikling. Selv om Norge har statlige interesser av å hevde det motsatte, så er det lite dokumentasjon på at så faktisk er tilfelle. Lokalt er det viktig,

NYE TRENDER: Globaliseringen blir viet mye plass i de nye lærebøkene i grunnskolen, mens det er lite fokus på bistand. FOTO: BJØRN SIGURDSON, SCANPIX

Tendenser.

TEMA: Skolebøker. Ny Tid utgave 15.

– Det er dessverre lite som tyder på at bistand skaper utvikling.

Thomas Hylland Eriksen

for bistand har reddet mange liv, men det er ikke slik at de landene som har mottatt mye bistand, greier seg bedre enn de som har fått lite eller ingenting. Derfor er det ikke noe kontroversielt i det å legge mindre vekt på bistand.

Tøffere bøker

Unni Elisabeth Solberg Østensen, lektor ved Belset ungdomsskole i Bærum og sammen med Jon Birkenes medforfatter av *Underveis 10. Geografi*, gitt ut av Gyldendal, tror også det har vært en endring av skolebøkene de siste tjue åra.

– Jeg håper da det. Mitt inntrykk er at man tør å snakke

mer direkte om ting enn før. Da vi oppdaterte *Underveis* til 2008-utgaven, gjorde vi den nok tøffere enn den forrige utgaven, for eksempel når det gjaldt spørsmålet om menneskerettigheter i Kina, sier Østensen.

Selv var hun, som mangeårig kvinneaktivist, opptatt av å få fram kvinners betydning i verden.

– Blant annet hvor mye av arbeidet de står for, og hvor mye de tjener sammenlignet med mennene. Vi beskrev et tenkt samfunn med tusen innbyggere som skulle spille forholdene i verden, der så og så mange kvinner tjente så og så mye, og fikk også fram hvor få blant beboerne generelt

som hadde mobil og fjernsynsapparat. Jeg tror det ble en god og forståelig illustrasjon på verdens mange skjevheter.

Østensen er utdannet realfagsgeograf, og la vekt på å få fram hvordan naturkatastrofer alltid rammer fattige hardere enn rike.

– I tillegg er jeg opptatt av urbefolkninger, og når det gjelder det jeg skrev om urbefolkningen i Australia, så husker jeg ikke hvor krass jeg var, men da jeg besøkte dem ble jeg virkelig sint på hvordan europeerne har behandlet kulturen deres, avslutter hun. ■

Aktuelle bøker.

JON BIRKENES OG UNNI ELISABETH SOLBERG ØSTENSEN
UNDERVEIS 10. GEOGRAFI
Gyldendal (2008)

GRY ANDRESEN, THOMAS HYLLEND ERIKSEN OG THOMAS HORNE
MATRIKS. SAMFUNN 10
Aschehoug (2008)